

Міністерство освіти і науки України
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

**МИСТЕЦЬКА ОСВІТА:
ІСТОРІЯ, СЬОГОДЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

(29-30 жовтня, 2015 р.)

Мелітополь, 2015

УДК: 378.013:7 (06)
ББК: 74.00
М 65

*Друкується згідно з рішенням Вченої ради Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького
протокол №2 від 01.10.2015 р.*

М 65 Мистецька освіта: історія, сьогодення, перспективи: Матеріали міжнародної наукової конференції (м. Мелітополь, 29-30 жовтня 2015 р.) / Відповід. ред. Н. А. Сегеда. – Мелітополь: Видавництво Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, 2015. – 186 с.

ISBN 978-617-7346-14-1

Збірник містить тези і статті учасників Міжнародної науково-практичної конференції “Мистецька освіта: історія, сьогодення, перспективи” (29-30 жовтня, 2015 р.). У них розкриваються різні аспекти наукової рефлексії трансформацій цінностей, цілей, змісту, технологій в галузі безперервної мистецької освіти. Зокрема, в дослідженнях актуалізуються культурологічний, акмеологічний, праксеологічний, компетентнісний та інші традиційні і сучасні наукові підходи у вивченні теоретичних і практичних питань культурного і педагогічного оформлення досвіду музичної і хореографічної діяльності; порушуються проблеми студентоцентрированої мистецької освіти; розглядаються певні творчі модули самореалізації особистості засобами мистецтва та набуття відповідних компетенцій в освітньому процесі різних спеціалізованих на мистецькій освіті навчальних закладах.

Матеріали збірника будуть цікавими для студентів, магістрантів і аспірантів факультетів мистецтв, учителів і викладачів мистецьких дисциплін у загальноосвітніх та спеціалізованих середніх та вищих навчальних закладах.

Відповідальність за наукову коректність і оригінальність текстів несуть їх автори.

ISBN 978-617-7346-14-1

УДК: 378.01343:7

ББК: 74.00

© Н.А.Сегеда, 2015

© Видавництво Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького, 2015

Сопіна Я.В., Сопін О.І. МУЗИКУВАННЯ ЯК ФОРМА ТВОРЧОГО САМОВИРАЖЕННЯ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ В СИСТЕМІ МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ	117
Ткачова А.О. ФОРМИ РОБОТИ НА УРОКАХ СОЛЬФЕДЖІО І УЧНЯМИ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ПО ЗОРУ І СЛІПИМИ	121
Харченко Ю. Т. ВИХОВАННЯ ХУДОЖНЬОГО СМАКУ ШКОЛЯРІВ ЯК МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	126
Пашенко І. М., Червонська Л.М. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА У ПРОЦЕСІ ВОКАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ	132
Шнода Н.А. ВІДБУДОВА ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В ПОВОЄННІ РОКИ.....	136

Статті

Врода Л.А. ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОГО ВИХОВНОГО СЕРЕДОВИЩА ВИЩОГО ПЕДАГОГІЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ	142
Галісва О.В. ВОКАЛЬНИЙ АНСАМБЛЬ ЯК ФОРМА КОЛЕКТИВНОГО МУЗИЧНОГО ВИКОНАВСТВА	149
Добрушкин Г.Л. ЗАРОЖДЕНИЕ МУЗЫКАЛЬНО-ПОЭТИЧЕСКИХ ЖАНРОВ В СВЕТСКОМ ИСКУССТВЕ МЕСОАМЕРИКИ В КОНЦЕ XIV ВЕКА.....	159
Кулага Т.А. АКТУАЛИЗАЦИЯ СТАНОВЛЕНИЯ СОВРЕМЕННЫХ СРЕДСТВ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ И МУЗЫКАЛЬНОЙ ВЫРАЗИТЕЛЬНОСТИ В КОНТЕКСТЕ ВОКАЛЬНО-ХОРОВОГО ИСКУССТВА.....	170
Федоров М.П., Федорова О.В. ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ СЕРЕДНЬОЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ	176

Дозволимо виокремити кілька базових психологічних напрямів (див. табл. 1.), які мають своє наукове призначення у формулюванні результатів навчання майбутніх вчителів мистецтва та хореографії.

Таблиця 1

Визначальні смисли трактування феномену розвитку в провідних психологічних теоріях

№	Назва психологічної теорії	Визначальний смисл трактування феномену розвитку
1	психо-генетична	розвиток психіки людини в онтогенезі
2	екзистенційно-гуманістичний	розвиток особистості як рух до особистісної зрілості, процес зростання "Я"-людини, реалізації творчого потенціалу
3	культурно-історична	процеси розвитку зумовлені внутрішніми суперечностями і їх гармонізацією
4	суб'єктно-діяльнісна	розвиток зумовлений вибором діяльнісно-перетворювального способу буття
5	історико-еволюційна	розвиток є багатовекторним, багатоваріантним, складаноорганізованим, непередбачуваним, неоднозначним і нелінійним процесом гармонізації біо-онто-соціогенеза
6	емерджентно-еволюційна	людина є відкритою системою, яка у першу чергу розглядається як процес набуття нею якісно нових, "емерджентних" властивостей
7	трансцендентна	сутність розвитку полягає у розширенні обріїв індивіда, "проникненні" його меж зовні і вглибину

Отже, природний шлях розвитку людини певною мірою охоплює усі його види: фізичний (зміна зросту, ваги, сили, пропорцій тіла людини); фізіологічний (зміна функцій організму – серцево-судинної, нервової, травленнєвої, регенеративної систем); психічний (ускладнення процесів сприйняття дійсності – відчуття, сприйняття, пам'ять, мислення, почуття, уява; поява новоутворень – потреб, мотивів діяльності, здібностей, інтересів, ціннісних орієнтацій); соціальний (соціалізація, професіоналізація, тобто процеси виходження людини у світ стосунків із суспільством і конкретним різновидом соціокультурної практики); духовний (розуміння складності світобудови і прагнення до постійного самотворення, відповідальність перед сучасним і майбутнім поколіннями, усвідомлення свого покликання у житті та його дійсне набуття), до якого входить естетичний і художній розвиток.

Соціальний розвиток психіки триває упродовж життя та має надзвичайно складний характер і відбувається не лише через

перетворення психічних форм природного розвитку в історичні новоутворення різного рівня і складності негенетичного походження, а й зазнає ефекту соціального впливу. Ця важлива обставина розкриває визначену здавна педагогічну сутність розвитку особистості як результату інтеграції філософських і психологічних концептів, на яких ґрунтується сучасне виховання, навчання і освіта – процеси, що становлять суть розгортання педагогічної якості акмеологічних результатів професійної освіти майбутніх вчителів музичного мистецтва та хореографії.

Сопіна Я.В.

канд. пед. наук, доцент

Сопін О.І.

магістрант, концертмейстер Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

МУЗИКУВАННЯ ЯК ФОРМА ТВОРЧОГО САМОВИРАЖЕННЯ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ В СИСТЕМІ МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

У сучасних вітчизняних освітніх курикулах (Закон України “Про освіту”, Національна програма розвитку освіти 2020, Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти, шкільні програми з музичного мистецтва та інших) йдеться про необхідність реалізації особистісного підходу до розвитку учня. Зокрема, в Законі України “Про освіту” наголошується, що метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення його освітнього рівня, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями [2].

На загальнофілософському рівні питання самовираження людини засобами мистецтва поставало ще за античних часів (Аристотель, Платон, Геракліт, Протагор, А.Блажений, Ф.Аквінський, Д.Локк, Ж.Руссо, Гегель, Г.Сковорода, С.Яворський).

На загальнонауковому педагогічному рівні значення мистецтва у розвитку людини та формуванні її особистості входило до кола наукових інтересів Ж.Руссо, Я.Коменського, И.Песталоцци, А.Макаренка, Г. Сковороди, К.Ушинського, В.Сухомлинського та інших.

На конкретнауковому музично-педагогічному рівні проблема самовираження учня засобами мистецтва вирішується у різний спосіб: як концептуальна ідея (Е.Жак-Далькроз, К.Орф, З.Кодай, Ш.Сузукі, Б.Тричков, Г.Стеценко, Г.Падалка, О. Ростовський, О.Михайличенко,

О.Лобова); як окремий аспект наукового дослідження музично-педагогічної проблематики (Н.Сеґеда, І.Назаренко, Г.Панченко, М.Ратко, М.Федоров, Л.Червонська, О.Іваненко, С.Миколінська, С.Дицьо, Н.Слота, О.Кузнєцова, Л.Чуньпен); як метазадання світових методичних концепцій (Е.Сайклер, Ф.Єлліс, У.Томкінс, П.Леман та ін.).

В нашому дослідженні музикування розглядається як форма творчого самовираження особистості учня в системі музичного виховання.

Однією зі складних і ключових проблем педагогічної теорії і практики є проблема особистості та її розвитку в спеціально організованих умовах. Вона має різні аспекти, тому розглядається різними науками (вікова фізіологія і анатомія, соціологія, дитяча та педагогічна психологія та ін.). Педагогіка вивчає і виявляє найбільш ефективні умови для гармонійного розвитку особистості в процесі навчання і виховання.

У сучасній педагогічній науці виховання визначається як свідомо, спеціально організована діяльність вихователя з метою формування певних якостей і характеристик особистості, що розвивається. Це складний і багатогранний процес формування особистості, створення оптимальних умов для її фізичного, психічного та соціального розвитку. У широкому розумінні виховання – це передача накопиченого досвіду (знань, вмінь, способів мислення, моральних, етичних та правових норм) від старших поколінь до молодших. У вузькому – під вихованням розуміється спрямований вплив на людину з боку громадських інститутів з метою формування в неї певних знань, поглядів і переконань, моральних цінностей, політичної орієнтації, підготовки до життя. Завдання виховання – впливаючи на інтелектуальну, емоційно-чуттєву, вольову, поведінкову сфери особистості, надати їй розвитку конкретну спрямованість. Основною метою виховання є всебічний гармонійний розвиток особистості. Це зумовлено сутністю людини як найдосконалішого витвору природи й суспільства [5].

Одним з видів виховання є музичне виховання. Музика – найбагатіший і дієвий засіб естетичного виховання. Вона має велику силу емоційного впливу, виховуючи почуття людини, формуючи його смаки. У процесі музичного розвитку формується емоційна сфера, удосконалюється мислення, виховується чуйність до краси в мистецтві і житті. Музика прагне втілити етико-естетичний ідеал – в цьому особливість і її змісту, особливості її впливу на людину. Музика виступає засобом формування інтелекту, емоційної культури, почуттів, моральності. Вирішальну роль у цілеспрямованому формуванні культури особистості відіграє художня діяльність, яка необхідна не тільки професіоналам, але і всім людям без винятку. Залучення особистості до художньої діяльності дозволяє формувати в неї активне, творче ставлення до праці, до життя взагалі. Отже, музичне виховання – це формування ціннісного ставлення людини до культурної

реальності через само здійснення духовності, моральних, естетичних уявлень, здатності розуміти й оцінювати крізь призму мистецтва життєві явища. Введення учнів в світ добра і краси, засвоєння ними музичних знань про особливості художньо-образної мови музичного мистецтва, розвиток чуттєво-емоційного сприймання навколишнього світу крізь призму музичного мистецтва, залучення учнів до животворного джерела людських почуттів, переживань, втілених у музиці – основні завдання музичного виховання школярів, що можуть бути досягнуті у спосіб творчого самовираження, яким є музикування.

У процесі дослідження нами узагальнено та диференційовано форми музичного виховання за трьома критеріями: за умовою процесу музичного виховання – класні, позакласні; за кількістю учасників процесу виховання індивідуальні, групові, масові; за змістом заходів, наприклад – музично-виховна бесіда, конкурс української народної пісні, театральна музична вистава тощо.

На основі здійсненого аналізу різноманітних методичних систем та методичної спадщини зроблено висновок про те, що проблему музикування як форми музичної діяльності розглядали Е.Жак-Далькроз, К.Орф, З.Кодай, Ш.Сузукі, Б.Тричков, Г.Стеценкою. Встановлено, що у науково-методичних працях педагогів-вчених проблематика музикування посідає одне з чільних місць, що виводить її на актуальний рівень не лише у світовій педагогічній спадщині, але й у сучасному процесі виховання школярів в Україні. На вдосконалення методів навчання імпровізації (вокальної, інструментальної, індивідуальної, групової), як найбільш природного засобу творчого самовираження школярів, спрямована музично-педагогічна діяльність таких дослідників, як Д.Кручі (Ізраїль), Т.Ойенс (Голландія), Я.Валлгрєн (Швеція), А.де Квадрос (Австралія), М.Лоус (Фінляндія). Питанню навчання учнів гри на музичних інструментах присвячені праці В.Сугаутайте, М.Лисенка, Ю.Юзбашян, Р.Амлінської, В.Лапченко, Б.Тихонова та багатьох інших вітчизняних і зарубіжних науковців. Спираючись на їх наукові досягнення, ми зазначаємо, що в багатьох дослідженнях домінуючим є музичний розвиток школярів в позакласній та позашкільній роботі, а проблема використання інструментів на уроках музичного мистецтва в початкових класах потребує ще наукового вивчення.

Не зважаючи на широке використання поняття "музикування", воно не має чіткого і однозначного наукового визначення. Частіше під музикуванням розуміли заняття музикою, гру на музичних інструментах.

Музикування (від нім. Musizieren – "займатися музикою") – виконання музики у домашніх умовах, поза концертної зали. Можна сказати, що музикування – це гра за роялем в колі друзів, "для себе".

Однак музична виконавська практика на протязі історії розвитку музики надавала цьому поняттю більш емкий зміст. На основі музикування формувалися народні музичні традиції. В середі інтелігенції розповсюджувалося домашнє сімейне музикування. У даному аспекті

інтерес визивають думки видатних педагогів, композиторів і музикантів. Наприклад, І.Стравінський пропонував навчати дітей музиці поза умовами традиційних класних уроків, а саме використовуючи прийом музикування. Г.Нейгауз стверджував, що талант створювати не можна, але можливо створювати культуру, тобто підґрунтя, на якому ростуть і квітнуть таланти [3]. Під поняттям “підґрунтя” тут розуміється деяка середа, в основі якої лежить музикування.

Необхідність надання термінологічного статусу поняттю “музикування” пов’язано з розвитком традицій музикування у галузі музичної освіти. На думку педагога-музиканта Л.Виноградова, музикування є процесом конкретно-практичної музичної діяльності, в якому здійснюється народження музичного почуття [1, с. 18].

З точки зору Т.Тютюннікової музикування – це метод залучення людини до музики, спроба зрозуміти докорінні основи і сутність речей, прагнення вийти з різного роду глухих кутів, звільнитися від догм і знайти прийнятний в подальшому шлях. [4, с. 35].

Спираючись на здійснений аналіз різноманітних підходів до розуміння сутності поняття “музикування”, а також на дослідження та висловлення видатних науковців та виконавців, ми визначаємо музикування як колективну і індивідуальну різноманітну музично-виконавську діяльність, яка основана на музичних та життєвих враженнях виконавця, обумовлена його внутрішньою потребою спілкування з музикою, що дозволяє задовольнити його музичні інтереси і розкрити творчі можливості. Сутність музикування полягає в тому, що це є творча діяльність, спрямована на самовираження особистості засобами музичного мистецтва.

Основними формами музикування в класній роботі на уроках музичного мистецтва ми визначили спів та гру на музичних інструментах, що нерозривно пов’язані та є центральними елементами сучасної системи музичного виховання. Спираючись на розкриті вікові особливості учнів та визначені основні форми музичного виконавства, нами виокремлено особливості організації музикування в системі музичного виховання у різних вікових групах школярів: у молодших школярів – групові класні та позакласні форми (вокальні ансамблі, інструментальні ансамблі та міні-оркестри елементарних музичних інструментів); у дітей середнього шкільного віку – масові та елементи індивідуальних форм; у старшокласників – індивідуальні, масові (індивідуальні заняття співу, гри на інструментах; симфонічні, народні оркестри; хорові капели, гуртки; музичні флешмоби, масові музичні заходи).

Традиційно у школах розробляються загальношкільні музично-виховні заходи та заходи, які проводяться класним керівником з колективом класу. У плануванні музично-виховних заходів обов’язково враховується стратегія і перспективний план розвитку загальноосвітніх начальних закладів, зокрема, в питаннях естетичного виховання

школярів. Разом із цим у варіативній складовій загальної освіти можлива ініціація тих музично-виховних заходів, які пропонуються школярами та реалізують їх інтерес до музичного мистецтва. В усіх без виключення заходах можливе використання розглянутих нами різновидів музикування.

Розвиток музичних здібностей, створення умов для творчого самовираження школярів здійснюється через всі види музичної діяльності (сприйняття, виконавство, творчість, музично-освітню діяльність). Але кінцева мета музичної освіти і виховання – навчити чути, любити і розуміти музику, відчувати її красу. Саме тому найголовнішим для педагога-музиканта, який ставить перед собою такі важливі цілі, є любов до дітей, активна взаємодія з ними, здатність творчо ставитися до процесу музичного виховання, зберігаючи при цьому основні методологічні принципи програми і систематично оновлюючи методи роботи і музичний матеріал.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виноградов Л.В. Коллективное музицирование. Музыкальные занятия с детьми от пяти до десяти лет / Л.В. Виноградов. – СПб.: Образовательные проекты, 2008. – 160 с.
2. Закон України «Про освіту» № 1060-ХІІ. – 2015. – 34 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nung.edu.ua/files/attachments/pro_osvitu.pdf. Заголовок з екрану.
3. Нейгауз Г. Г. Об искусстве фортепианной игры: записки педагога / Г.Г. Нейгауз. – 4-е изд. – М.: Музыка, 1982. – 300 с.
4. Тютюнникова Т.Є. Видеть музыку и танцевать стихи: творческое музицирование, импровизация и законы бытия / Т. Э. Тютюнникова. – изд. 2-е. – М.: URSS: ЛИБРОКОМ, 2010. – 261 с.
5. Харламов І.Ф. Педагогіка [підручник]. – І.Ф.Харламов. – М.: Гардаріки, 1999. – 520 с.

УДК 373.5.091.33:784

Ткачова А.О.

магістрант кафедри теорії методики музичної освіти та хореографії
наук.кер. Назаренко І.М.
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедра теорії і методики музичної освіти та хореографії
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

ФОРМИ РОБОТИ НА УРОКАХ СОЛЬФЕДЖІО З УЧНЯМИ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ ЗОРУ І СЛІПИМИ

В житті дітей-інвалідів по зору музика повинна бути з самого раннього віку. Музика має велике значення для становлення особистості незрячого або слабозорої дитини, вона може стати не